

NOVEJŠE ODLOČBE VRHOVNEGA SODIŠČA RS V DELOVNIH SPORIH

za objavo pripravil:
Ivan Robnik*

1. **Kolektivni delovni spor – zakonitost stavke** (Sodba VIII Ips 190/2011)
2. **Izredna odpoved pogodbe o zaposlitvi – odgovornost direktorja** (Sodba VIII Ips 64/2011)
3. **Plačilo denarnega nadomestila (odškodnine) zaradi neizrabe letnega dopusta** (Sklep VIII Ips 191/2010)
4. **Razmejitev med pravicami iz zdravstvenega ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja** (Sodba VIII Ips 140/2010)
5. **Poklicna invalidnost in neenakopravno obravnavanje invalidov III. kategorije** (Sklep VIII Ips 310/2010)

* Ivan Robnik, magister pravnih znanosti, vrhovni sodnik – svetnik na Vrhovnem sodišču RS,
ivan.robnik@sodisce.si
Ivan Robnik, LL.M., Senior Supreme Court Judge of the Supreme Court of the Republic of
Slovenia

1. SODBA VIII IPS 190/2011 Z DNE 23. JANUARJA 2012 – KOLEKTIVNI DELOVNI SPOR – ZAKONITOST STAVKE (ZDSS-1, ČLEN 6; ZSTK, ČLEN 1, ČLEN 5)

Povzetek stališč:

Glede na ureditev v ZStk je sodišče v okviru presoje zakonitosti stavke utemeljeno izhajalo iz sklepov nasprotnega udeleženca (organizatorja stavke) z dne 11. 11. 2010 in razlogov zanje ter poleg same prekinitve dela obravnavalo vsa dogajanja, ki so bila v vzročni zvezi z napovedjo in izvedbo stavke.

Sam nasprotni udeleženec je zbor delavcev pred upravno stavbo predlagatelja opredelil kot opozorilno stavko, kot stavkovne aktivnosti pa je opredelil tudi aktiviranje stavkovne straže in preprečitev vstopa novo imenovanemu direktorju. Tudi sicer ni šlo za zbor delavcev v smislu 69. člena ZSDU, saj dne 12. 11. 2010 zbora ni sklical svet delavcev. Zato je sodišče to dogajanje utemeljeno upoštevalo pri presoji zakonitosti stavke, čeprav je do organizirane prekinitve dela prišlo le v manjšem obsegu (v času izvedbe zbora in protestov po njem ter s strani članov stavkovne straže).

Določbo drugega odstavka 5. člena ZStk, da stavkovni odbor in delavci, ki sodelujejo v stavki, ne smejo delavcem, ki ne sodelujejo v njej, preprečevati, da bi delali, je potrebno razlagati tako, da velja tudi za prepoved preprečevanja dela vodstvenim delavcem in direktorju oziroma poslovodju ali upravi delodajalca.

Nasprotovanje odločitvi o zamenjavi direktorja ne more predstavljati uresničevanja ekonomskih in socialnih pravic in interesov iz dela, saj je imenovanje in razrešitev direktorja na pristojnem organu v statusni sferi družbe oziroma se posredno uvršča v lastninsko-upravljalna upravičenja lastnikov družbe. V svojih stavkovnih zahtevah nasprotni udeleženec zahteve po ohranitvi delovnih mest ni opredelil in zato z vidika take zahteve ne more utemeljevati socialnih pravic in interesov iz dela, kar naj bi bila podlaga za izvedeno stavko.

I. Predpostavke:

Sodišče prve stopnje je ugodilo zahtevku predlagatelja (d.o.o.) in ugotovilo, da je bila stavka, ki jo je v času od 12. 11. 2010 do 16. 11. 2010 pri predlagatelju organiziral nasprotni udeleženec (sindikat), nezakonita.

Sodišče druge stopnje je pritožbo nasprotnega udeleženca zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Soglašalo je, da je v spornem obdobju šlo za stavko, ki je bila izvedena v skladu s sklepi stavkovnega odbora nasprotnega udeleženca tako, da je bil dne 11. 11. 2010 za dne 12. 11. 2010 v času od 8.00 do 10.00 ure v smislu opozorilne stavke sklican in izveden zbor delavcev pred upravno stavbo predlagatelja, ter da so bile imenovane in v času od 12. do 16. 11. 2010 aktivirane stavkovne straže, ki so preprečevale novo imenovanemu direktorju prost vstop v poslovne prostore predlagatelja in s tem opravljanje njegovega dela. Soglašalo je s presojo, da je bila stavka nezakonita, ker ni bila pravočasno napovedana, oziroma sploh ni bila napovedana aktualnemu vodstvu predlagatelja, ker so stavkovne straže nezakonito preprečevale delo novo imenovanemu direktorju in ker nasprotovanje zamenjavi direktorja ne pomeni uresničevanje ekonomskih in socialnih pravic in interesov delavcev iz dela.

Zoper pravnomočno sodbo sodišča druge stopnje vloga nasprotni udeleženec revizijo iz razloga zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da je bil zbor delavcev dne 12. 11. 2010 ne glede na poimenovanje sklican in izveden v smislu določb Zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju (ZSDU). Stavka je bila dejansko napovedana šele za dne 17. 11. 2010 in napoved normalno vročena predsedniku uprave preko tajništva predlagatelja. Oblikovanje stavkovnih straž ob napovedi stavke ni bilo nezakonito. Dejansko je prišlo po zboru delavcev dne 12. 11. 2010 pred prostori predlagatelja do spontanega protestov, ki so jih utemeljeno spremljale tudi stavkovne straže. Vstop novo imenovanemu direktorju v poslovne prostore predlagatelja je bil dne 12. 11. 2010 le začasno preprečen, da bi se preverila zakonitost njegovega imenovanja, nato pa le-ta vse do 17. 11. 2010 v pisarne vodstva sam niti ni poskušal več priti. V spornem času delovni proces pri predlagatelju ni bil prekinjen in moten in zaradi protestov dne 12. 11. 2010 ni nastala nobena škoda. Zgolj aktiviranje strokovnih straž je zato sodišče zmotno štelo za stavko. Graja presojo sodišča, da je bila stavka nezakonita tudi, ker nasprotovanje razrešitvi dotedanjega direktorja ne pomeni uveljavljanje ekonomskih in socialnih pravic delavcev. Sodišče bi moralo upoštevati širši kontekst dejanskih interesov delavcev, ki so jih želeli uveljaviti z za dne 17. 11. 2010 napovedano stavko. Dejansko je šlo za zahtevo po pojasnilu razlogov za razrešitev dotedanjega direktorja, ker je bil na tak način preprečen podpis posojilne pogodbe, ki bi omogočila nadaljevanje gradnje novega energetskega Bloka 6, kar je bilo bistvenega pomena za ekonomsko in socialno varnost zaposlenih v naslednjih letih. V primeru neizvedbe tega projekta je bilo realno pričakovati izgubo večjega števila delovnih mest, kar gotovo predstavlja legitimne ekonomsko-socialne razloge in

interese iz dela v smislu določb Zakona o stavki (ZStk) in aktov Mednarodne organizacije dela (MOD). Zato je v navedenem kontekstu zahteve po pojasnilih s strani odgovornih glede odpoklica dotedanjega direktorja potrebno šteti za legitimno stavkovno zahtevo.

II. Odločitev:

Vrhovno sodišče je revizijo zavrnilo.

III. Razlogi:

V skladu s prvim odstavkom 1. člena ZStk je stavka organizirana prekinitve dela delavcev za uresničevanje ekonomskih in socialnih pravic in interesov iz dela. Sklep o začetku stavke v organizaciji oziroma pri delodajalcu sprejme organ sindikata v tej organizaciji, lahko pa ga sprejme tudi večina delavcev v organizaciji oziroma njenem delu, s tem, da je sestavni del sklepa o začetku stavke tudi imenovanje stavkovnega odbora, ki v imenu organizatorja vodi stavko (2., 3., 4. in 5. člen ZStk).

Glede na gornjo ureditev je sodišče v okviru presoje zakonitosti stavke utemeljeno izhajalo iz sklepov nasprotnega udeleženca z dne 11. 11. 2010 in razlogov zanje ter poleg same prekinitve dela obravnavalo vsa dogajanja, ki so bila v vzročni zvezi z napovedjo in izvedbo stavke.

Po ugotovitvah sodišča je bil v okviru nasprotnega udeleženca dne 11. 11. 2010 pri predlagatelju formiran stavkovni odbor z napovedjo, da se zaradi razrešitve dotedanjega direktorja s strani nadzornega sveta predlagatelja naslednji dan, to je 12. 11. 2010 od 8.00 do 10.00 ure izvede opozorilna stavka v obliki zbora delavcev pred upravno zgradbo podjetja, da se imenujejo in z naslednjim dnem od 6.00 ure do preklica aktivirajo strokovne straže, katerih naloga je med ostalim tudi preprečitev vstopa novo imenovanemu direktorju v območje predlagatelja. To je bilo naslednjega dne tudi izvedeno, s tem, da je bila na zboru delavcev sprejeta zahteva po odpravi vzrokov za nastalo situacijo in sestanku z vsemi odgovornimi do 16. 11. 2010, v primeru neizpolnitve teh zahtev pa je bil s 17. 11. 2010 napovedan začetek stavke z omejitvijo dobave električne energije iz proizvodnje predlagatelja. Hkrati so bili na zboru potrjeni ostali sklepi nasprotnega udeleženca oziroma njegovega strokovnega odbora iz prejšnjega dne. V skladu s temi sklepi je bil novo imenovanemu direktorju dne 12. 11. 2010 tudi dejansko preprečen vstop v poslovne prostore predlagatelja. Pod nadzorom stavkovne straže je bilo le-temu dne 15. 11. 2010 omogočeno le sodelovanje na sestanku v sejni sobi

predlagatelja, s 17. 11. 2010 pa so bile stavkovne aktivnosti prekinjene na podlagi sklepa nasprotnega udeleženca o zamrznitvi stavke.

Glede na gornje ugotovitve sodišče soglaša s presojo, da je nasprotni udeleženec dne 12. 11. 2010 začel z napovedanimi stavkovnimi aktivnostmi, ki pomenijo obliko napovedane stavke. Dejansko je sam nasprotni udeleženec zbor delavcev pred upravo stavbo predlagatelja opredelil kot opozorilno stavko, kot stavkovne aktivnosti pa je opredelil tudi aktiviranje stavkovne straže in preprečitev vstopa novo imenovanemu direktorju. Tudi sicer ni šlo za zbor delavcev v smislu 69. člena ZSDU, saj dne 12. 11. 2010 zbora ni sklical svet delavcev. Zato je sodišče to dogajanje utemeljeno upoštevalo pri presoji zakonitosti stavke, čeprav je do organizirane prekinitve dela prišlo le v manjšem obsegu (v času izvedbe zbora in protestov po njem ter s strani članov stavkovne straže).

Pravilno sodišče ugotavlja, da je bila stavka, začeta z zborom delavcev dne 12. 11. 2010, nezakonita že zato, ker ni bila pravočasno napovedana v smislu določb 3. člena ZStk oziroma ni bila ustrezno napovedana novemu direktorju predlagatelja, ki v prostore predlagatelja sploh ni imel dostopa. Prav tako pa je šlo za nezakonito ravnanje, ker je stavkovna straža v času od 12. 11. 2010 do 16. 11. 2010 novo imenovanemu direktorju preprečevala prost dostop do upravnih prostorov oziroma sploh na območje predlagatelja in mu je na tak način preprečevala opravljanje dela. Določbo drugega odstavka 5. člena ZStk, da stavkovni odbor in delavci, ki sodelujejo v stavki, ne smejo delavcem, ki ne sodelujejo v njej, preprečevati, da bi delali, je potrebno razlagati tako, da velja tudi za prepoved preprečevanja dela vodstvenim delavcem in direktorju oziroma poslovodju ali upravi delodajalca. Že glede na te ugotovitve je sodišče utemeljeno presodilo, da je bila stavka v obliki, kot je bila pri predlagatelju vodena v času od 12. 11. 2010 do 16. 11. 2010, nezakonita.

Glede stavkovnih zahtev, kot so bile izoblikovane na seji stavkovnega odbora nasprotnega udeleženca dne 11. 11. 2010 in na zboru delavcev dne 12. 11. 2010 v zvezi z nelegitimnostjo same zamenjave direktorja na nadzornem svetu predlagatelja, je sodišče utemeljeno presodilo, da taka zahteva ne more predstavljati uresničevanja ekonomskih in socialnih pravic in interesov iz dela, saj je imenovanje in razrešitev direktorja na pristojnem organu v statusni sferi družbe oziroma se posredno uvršča v lastninsko-upravljalška upravičenja lastnikov družbe. Pravilno sodišče druge stopnje ugotavlja, da tako široko legitimnih ciljev stavke tudi na podlagi določb Konvencije MOD št. 87 o sindikalnih svoboščinah in zaščiti sindikalnih pravic ter na njeni podlagi sprejetih stališč odbora strokovnjakov ni mogoče

razlagati. V svojih stavkovnih zahtevah nasprotni udeleženec zahteve po ohranitvi delovnih mest ni opredelil in zato z vidika take zahteve ne more utemeljevati socialnih pravic in interesov iz dela, kar naj bi bila podlaga za izvedeno stavko.

2. SODBA VIII IPS 64/2011 Z DNE 7 FEBRUARJA 2012 – IZREDNA ODPOVED PZ - ODGOVORNOST DIREKTORJA (ZDR, ČLEN 72 IN ČLEN 111/1-2; ZGD, ČLEN 265)

Povzetek stališč:

Posebnost delovnopravnega položaja direktorja se kaže tudi v tem, da izrecno opredeljene pristojnosti in odgovornosti predsednika uprave v ZGD vplivajo tudi na opredelitev njegovih pravic in odgovornosti v delovnopravnem smislu oziroma iz pogodbe o zaposlitvi. Opredelitev, da uprava vodi posle delniške družbe samostojno in na lastno odgovornost (prvi odstavek 265. člena ZGD) tudi v delovnopravnem smislu predpostavlja visoko stopnjo odgovornosti oziroma strogo presojo odgovornosti za opravljanje nalog, ki jih ima tako po določbah ZGD, kot po določbah ZDR in pogodbe o zaposlitvi.

Ker je tožnik v nasprotju s 330. členom ZGD sklenil pogodbo o razpolaganju s premoženjem tožene stranke brez soglasja skupščine delničarjev, oziroma ne da bi njeno veljavnost vezal na ustrezni sklep skupščine ter je tako pogodbo pričel tudi izvrševati, je sodišče utemeljeno presodilo, da je s tem huje kršil tudi svoje delovne obveznosti oziroma obveznosti iz pogodbe o zaposlitvi.

I. Predpostavke:

Sodišče prve stopnje je zavrnilo tožnikov tožbeni zahtevki za ugotovitev nezakonitosti izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi, ki jo je tožena stranka podala tožniku 20. 2. 2008. Hkrati je zavrnilo tudi zahtevki za priznanje pravic iz delovnega razmerja s plačilom mesečne bruto plače 5.008,00 EUR, vse od nezakonitega prenehanja delovnega razmerja dalje in zahtevki za vrnitev tožnika na delo. Presodilo je, da je bila tožniku po razrešitvi s funkcije direktorja družbe (predsednika enoosebne uprave) dne 5. 2. 2008 pogodba o zaposlitvi izredno odpovedana po zakonito izvedenem postopku in da je bila podana v izredni odpovedi očitana hujša kršitev pogodbenih in drugih obveznosti iz delovnega razmerja v smislu druge alineje prvega odstavka 111. člena Zakona o delovnih razmerjih (v nadaljevanju ZDR), ker je tožnik, kot direktor tožene stranke, s poslovnim partnerjem v nasprotju z

določbami Zakona o gospodarskih družbah (v nadaljevanju ZGD) sklenil pogodbo o prenosu več kot 25 % vrednosti premoženja tožene stranke in pričel pogodbo tudi izvajati brez soglasja skupščine delničarjev tožene stranke in je v zvezi s tem poslovni partner zoper toženo stranko uveljavljal številne zahteve.

Sodišče druge stopnje je tožnikovo pritožbo kot neutemeljeno zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje.

Zoper pravnomočno sodbo sodišča druge stopnje vlaga tožnik revizijo zaradi bistvene kršitve določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da je imel s toženo stranko za delovno mesto direktorja oziroma predsednika uprave sklenjeno pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas, ki je za primer predčasne razrešitve, pred potekom mandata zaradi odpoklica na skupščini družbe, določala pravico do sklenitve nove pogodbe o zaposlitvi za drugo delovno mesto. Vztraja, da mu je bila sporna odpoved podana po poteku zakonskega roka, saj je bila tožena stranka o ravnanjih, ki se mu očitajo, seznanjena že najkasneje 14. 12. 2007. Navaja, da bi moralo sodišče upoštevati razliko med odgovornostjo direktorja za vodenje družbe v smislu statusnopravnih določb in odgovornostjo iz delovnega razmerja. Zatrjuje, da je sporno pogodbo o opravljanju storitev sklenil ob predhodnem soglasju nadzornega sveta in da je šlo za pogodbo, ki je prinašala pozitivne učinke, zaradi katerih bi se aktiva tožene stranke bistveno povečala. Zato zanika obstoj katere koli kršitve iz 111. člena ZDR, ki so pogoj za podajo izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi.

II. Odločitev:

Vrhovno sodišče je revizijo zavrnilo.

III. Razlogi:

Na podlagi 72. člena ZDR lahko pri sklepanju pogodbe o zaposlitvi s poslovnimi osebami pogodbeni stranki v primerjavi z zakonom drugače uredita pravice, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja tudi v zvezi s prenehanjem pogodbe o zaposlitvi. Čeprav sta tožnik in tožena stranka v pogodbi o zaposlitvi za delo predsednika uprave za primer predčasne razrešitve zaradi nezaupnice, izrečene na skupščini družbe, predvidela možnost nadaljevanja zaposlitve tožnika na podlagi nove pogodbe o zaposlitvi na drugem ustreznem delovnem mestu, tudi za tak primer predčasne razrešitve nista izrecno izključila možnosti izredne odpovedi pogodbe o zaposlitvi v smislu določb 110. in 111. člena ZDR, kolikor so razlogi zanjo podani.

Tožnik utemeljeno navaja, da je bil kot predsednik uprave družbe, glede na statusnopravne opredelitve te funkcije v ZGD, v delovnopravnem smislu v specifičnem položaju. Posebnost njegovega položaja se kaže med drugim tudi v tem, da izrecno opredeljene pristojnosti in odgovornosti predsednika uprave v ZGD vplivajo tudi na opredelitev njegovih pravic in odgovornosti v delovnopravnem smislu oziroma iz pogodbe o zaposlitvi. Opredelitev, da uprava vodi posle delniške družbe samostojno in na lastno odgovornost (prvi odstavek 265. člena ZGD) tudi v delovnopravnem smislu predpostavlja visoko stopnjo odgovornosti oziroma strogo presojo odgovornosti za opravljanje nalog, ki jih ima tako po določbah ZGD, kot po določbah ZDR in pogodbe o zaposlitvi. Neupoštevanje zakonskih določb, ki izrecno urejajo njegovo delo in pristojnosti, tako gotovo pomeni najmanj hudo malomarnost, saj se na nepoznavanje takih zakonskih določb ne more uspešno sklicevati, zavestno ignoriranje takih zakonskih določb pa bo praviloma imelo vse elemente naklepa.

Na podlagi 330. člena ZGD mora v primeru sklenitve posla o prenosu premoženja, ki presega 25 % premoženja družbe, za sklenitev pogodbe ali drugih pravnih poslov družba pridobiti soglasje skupščine delničarjev, s tem da sklep o tem sprejme skupščina s posebej določeno večino glasov. Ker delniško družbo vodi uprava, ki je hkrati pristojna tudi za zastopanje družbe in sklepanje poslov, je ob sklenitvi take pogodbe uprava (torej v tem primeru tožnik) hkrati dolžna zagotoviti soglasje skupščine delničarjev. To lahko zagotovi s pridobitvijo vnaprejšnjega soglasja, ko je vsebina posla sicer že znana, ali z zagotovitvijo klavzule v že podpisani pogodbi, da pogodba velja ob pogoju soglasja skupščine družbe.

Po ugotovitvah sodišča je sporni posel, ki je pomenil tudi razpolaganje z nepremičninami tožene stranke, predstavljal razpolaganje s premoženjem tožene stranke, katerega vrednost je očitno presegala 25 % vrednosti njenega premoženja (po ugotovitvah izvedencev kar 80 % vrednosti). Ker je tožnik sklenil pogodbo o razpolaganju s tem premoženjem, brez soglasja skupščine delničarjev, oziroma ne da bi njeno veljavnost vezal na ustrezni sklep skupščine ter je tako pogodbo pričel tudi izvrševati, je sodišče utemeljeno presodilo, da je s tem huje kršil tudi svoje delovne obveznosti oziroma obveznosti iz pogodbe o zaposlitvi. V četrtem odstavku 3. člena pogodbe o zaposlitvi se je namreč zavezal, da bo delo predsednika uprave vestno in pravočasno opravljal v skladu z zakoni, splošnimi akti, kolektivno pogodbo ter v skladu z odločitvami organov družbe. Hkrati je sodišče utemeljeno ugotovilo, da je takšno kršitev storil najmanj z veliko malomarnostjo in da so zato podani vsi elementi očitane hujše kršitve iz druge alineje prvega

odstavka 111. člena ZDR. V zvezi s svojim ravnanjem se tožnik ni mogel uspešno sklicevati na obveščenost in soglasje nadzornega sveta, saj ZGD v tem primeru jasno določa pristojnost skupščine delničarjev in ne nadzornega sveta družbe.

Po presoji revizijskega sodišča ni bistveno, ali je bil sporni pravni posel, ki ga je tožnik samovoljno sklenil brez soglasja skupščine delničarjev, za toženo stranko objektivno škodljiv, ali pa bi bil ob ugodni izvedbi dosežen celo uspešen rezultat. Bistveno je, da je tožnik kršil zakonsko obveznost in je glede na njegov pomen posel v nasprotju z izrecno zakonsko določbo sklenil ne glede na soglasje skupščine.

Glede pravočasnosti podaje izredne odpovedi sodišče ugotavlja, da so se vsi učinki tožnikove kršitve izkazali šele 4. 2. 2008, ko je skupščina delničarjev soglasje k spornemu poslu odklonila. Tudi zato je sodišče utemeljeno presodilo, da je bila sporna izredna odpoved dne 20. 2. 2008 pravočasno podana in dne 25. 2. 2008 tudi pravočasno vročena tožniku, znotraj takrat že veljavnega 30 dnevne nega subjektivnega roka iz drugega odstavka 110. člena ZDR.

3. SKLEP VIII IPS 191/2010 Z DNE 22. NOVEMBRA 2011 – PLAČILO DENARNEGA NADOMESTILA (ODŠKODNINE) ZARADI NEIZRABE LETNEGA DOPUSTA (ZDR, ČLEN 166)

Povzetek stališč:

Delodajalec je dolžan plačati delavcu nadomestilo za neizrabljen dopust tedaj, ko delavec svoje pravice do plačanega letnega dopusta ni mogel izvršiti. Čeprav zakon uporablja izraz „odškodnina“, ga vsebinsko ni mogoče razlagati v civilnopravnem smislu (z upoštevanjem vseh elementov odškodninske odgovornosti). Določba Direktive o delovnem času in 12. člen Konvencije MOD št. 132 o plačanem letnem dopustu, ki sta podlaga 166. členu ZDR, opredeljujeta pravico do minimalnega letnega dopusta kot pravico, ki se ji delavec ne more odpovedati. Zaradi tega je prepovedan vsak sporazum, po katerem bi delavec v zameno za neizrabljen letni dopust prejel denarni znesek, razen v primeru prenehanja delovnega razmerja. Plačilo denarnega zneska v zameno za neko (neizrabljeno) pravico pa je po svoji naravi nadomestilo in ne odškodnina.

Določbe 166. člen ZDR moramo razlagati tako, da je delavec upravičen do nadomestila za neizrabljen letni dopust ob prenehanju delovnega razmerja,

če ga do izteka pogodbe o zaposlitvi objektivno ni mogel izrabiti (iz razlogov na njegovi strani ali ker mu je izrabo dopusta preprečeval delodajalec). Pri tem se upošteva tudi, da delavec ni mogel predvideti vzroka, zaradi katerega ni mogel izrabiti letnega dopusta še pred prenehanjem delovnega razmerja. Iz namena pravice do letnega dopusta izhaja, da je nadomestilo za neizrabljen letni dopust zgolj izjema, ki jo je treba razlagati restriktivno. Za razlago, da je delavec ob prenehanju delovnega razmerja vedno upravičen do denarnega nadomestila za neizrabljen letni dopust, v naši zakonodaji ni podlage, take razlage pa ne zahtevajo niti cilji in namen Direktive o delovnem času.

I. Predpostavke:

Sodišče prve stopnje je razsodilo, da je tožena stranka dolžna tožnici plačati neto znesek 1.874,12 EUR, po plačilu davkov in prispevkov z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 1. 7. 2008 dalje do plačila. Ugotovilo je, da je tožnici delovno razmerje pri toženi stranki prenehalo dne 9. 6. 2008, ko ji je bil vročen dokončen sklep Komisije za pritožbe iz delovnega razmerja (v nadaljevanju Komisija) in da tožnica ni izrabila dela letnega dopusta za leto 2007 in letnega dopusta za leto 2008. Presodilo je, da je treba glede na 7. člen Direktive 2003/88/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 4. novembra 2003 o določenih vidikih organizacije delovnega časa (v nadaljnjem besedilu: Direktiva o delovnem času), v povezavi z razlago tega člena s strani Sodišča Evropskih skupnosti (v nadaljevanju Sodišče ES), pojem odškodnine za neizrabljen letni dopust iz 166. člena Zakona o delovnih razmerjih (ZDR) razlagati v smislu nadomestila in ne kot odškodnino v smislu Obligacijskega zakonika (OZ), kjer je treba ugotavljati obstoj vseh predpostavk za odškodninsko odgovornost. Na podlagi tega je zaključilo, da gre denarno nadomestilo za neizrabljen letni dopust vsakemu delavcu, ki ni mogel izrabiti letnega dopusta pred prenehanjem pogodbe o zaposlitvi in da je tožnica upravičena do tega nadomestila, ker ji je delovno razmerje z dnem 9. 6. 2008 prenehalo po samem zakonu, zaradi česar ni mogla izrabiti pripadajočega letnega dopusta.

Sodišče druge stopnje je pritožbo tožene stranke zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje.

Vrhovno sodišče je na predlog tožene stranke s sklepom VIII Dor 28/2010-6 z dne 19. 5. 2010 dopustilo revizijo glede pravnega vprašanja, ali je delodajalec ob prenehanju delovnega razmerja dolžan izplačati delavcu odškodnino za neizrabljen letni dopust, čeprav izrabe letnega dopusta delavcu ni onemogočal.

Zoper pravnomočno sodbo sodišča druge stopnje vloga tožena stranka revizijo zaradi bistvenih kršitev določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da je do prenehanja delovnega razmerja tožnici z dnem 9. 6. 2008 prišlo zaradi ravnanja same tožnice, saj se je ta pritožila zoper tisti del sklepa tožene stranke z dne 23. 4. 2008 o prenehanju delovnega razmerja, kjer je bil določen 150-dnevni odpovedni rok, v katerem bi imela možnost koristiti neizrabljen letni dopust. Sodišče naj bi napačno razumelo razlago Sodišča ES v združenih zadevah C-350/06 in C-520/06 (Gerhard Schultz-Hoff in Stringer in drugi), kjer je to navedlo, da gre denarno nadomestilo vsakemu delavcu, ki »ni mogel« izrabiti letnega dopusta pred prenehanjem pogodbe o zaposlitvi. Tožena stranka zatrjuje tudi bistveno kršitev določb pravnega postopka po 14. točki drugega odstavka 339. člena ZPP zaradi nejasnih in nasprotujočih si razlogov sodbe, saj je sodišče ob zgornjem povzetku sodbe Sodišča ES zaključilo, da tožnici pripada nadomestilo, ker ni izrabila pripadajočega letnega dopusta. Tožena stranka navaja, da v kolikor bi za prisojo sporne odškodnine oziroma nadomestila res zadostovalo zgolj dejstvo, da delavcu delovno razmerje preneha, hkrati pa do prenehanja delovnega razmerja delavec ne izrabi pripadajočega letnega dopusta, razlaga Sodišča ES ne bi vsebovala dikcije, da delavec dopusta *ni mogel* izrabiti. Sodišče bi moralo ugotavljati, ali tožnica do prenehanja delovnega razmerja res ni mogla izrabiti letnega dopusta. Stališče sodišča, po katerem se ob prenehanju delovnega razmerja ugotavlja zgolj to, ali je delavec izrabil letni dopust ali ne (ne glede na razloge), naj bi izničilo osnovni namen pravice do letnega dopusta, ki se lahko doseže le z njegovo dejansko izrabo. Na ta način bi delavci lahko zlorabili namen letnega dopusta in z namensko neizrabo ob prenehanju raje terjali denarno nadomestilo. Tožena stranka meni, da tudi ob upoštevanju novejših sodnih praks Sodišča ES, ni pravilna razlaga 7. člena Direktive o delovnem času na način, da je delodajalec ob prenehanju delovnega razmerja dolžan izplačati delavcu odškodnino za neizrabljen letni dopust tudi, če izrabe letnega dopusta delavcu ni onemogočal oziroma, če je delavec mogel izrabiti letni dopust, pa izrabe sploh ni uveljavljal. Tožnica v letu 2008 ni zahtevala izrabe niti dneva letnega dopusta, čeprav je imela za to vse možnosti. Zoper sklep, na podlagi katerega je imela možnost v 150-dnevnem odpovednem roku izrabiti letni dopust se je tožnica pritožila in s tem sama dosegla predhodno prenehanje delovnega razmerja. Tudi v primeru, da bi bila tožnica na podlagi razlage 7. člena Direktive o delovnem času res upravičena do nadomestila za neizrabljen letni dopust, pa bi to lahko veljalo le za minimalni letni dopust, tožnici pa je bilo prisojeno nadomestilo za več kot toliko.

II. Odločitev:

Vrhovno sodišče je reviziji ugodilo, sodbi sodišč druge in prve stopnje razveljavilo in zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje.

III. Razlogi:

Na evropski ravni vprašanje nadomestila za neizrabljen letni dopust ureja Direktiva o delovnem času, ki v drugem odstavku 7. člena določa »*da minimalnega letnega dopusta ni mogoče nadomestiti z denarnim nadomestilom, razen v primeru prenehanja delovnega razmerja.*« Ker določbe direktiv (razen v izjemnih primerih) niso neposredno uporabljive, jih morajo države članice prenesti v svoje notranje pravne rede z ustreznimi predpisi, ki zasledujejo cilje direktive. Direktive so zavezujoče zgolj glede rezultatov oziroma ciljev, ki jih je treba doseči, državam članicam pa je prepuščena izbira načina in oblike prenosa vsebine direktive v nacionalni pravni red.

Republika Slovenija je določbo drugega odstavka 7. člena Direktive o delovnem času prenesla v določbo 166. člena ZDR, ki se v relevantnem delu glasi: »*Neveljaven je sporazum, s katerim bi se delavec in delodajalec dogovorila o odškodnini za neizrabljen letni dopust, razen ob prenehanju delovnega razmerja.*« Ob razlagi v duhu Direktive o delovnem času iz te določbe ne izhaja, da je plačilo nadomestila delavcu za neizrabljen letni dopust ob prenehanju delovnega razmerja možno samo, če se delavec in delodajalec o tem dogovorita (skleneta sporazum) in da delodajalec v drugih primerih te obveznosti nima. Delodajalec je namreč dolžan plačati delavcu nadomestilo za neizrabljen dopust tedaj, ko delavec svoje pravice do plačanega letnega dopusta ni mogel izvršiti. Čeprav zakon uporablja izraz „odškodnina“, ga vsebinsko ni mogoče razlagati v civilnopravnem smislu (z upoštevanjem vseh elementov odškodninske odgovornosti). Citirana določba Direktive o delovnem času in 12. člen Konvencije MOD št. 132 o plačanem letnem dopustu, ki sta podlaga 166. členu ZDR, opredeljujeta pravico do minimalnega letnega dopusta kot pravico, ki se ji delavec ne more odpovedati. Zaradi tega je prepovedan vsak sporazum, po katerem bi delavec v zameno za neizrabljen letni dopust prejel denarni znesek, razen v primeru prenehanja delovnega razmerja. Plačilo denarnega zneska v zameno za neko (neizrabljeno) pravico pa je po svoji naravi nadomestilo in ne odškodnina.¹ V naši zakonodaji se izraz *nadomestilo*

¹ Seveda pa plačilo odškodnine ni izključeno. Odškodninska odgovornost delodajalca bo podana, kadar bo delavcu preprečeval izrabo letnega dopusta, ga torej omejeval v njegovi pravici. Slovenska sodna praksa je v teh primerih že prisojala delavcem odškodnino, in sicer na podlagi 184. člena ZDR.

(ustrezno) uporablja npr. v Zakonu o javnem jamstvenem in preživninskem skladu Republike Slovenije (Ur. l. RS, št. 25/97 in nadaljnji).

Namen pravice do letnega dopusta v duhu Direktive o delovnem času

Cilji in nameni Direktive o delovnem času izhajajo že iz same direktive in pa iz sodne prakse Sodišča ES. Iz direktive izhaja, da je njen namen določanje minimalnih zahtev, namenjenih izboljšanju življenjskih in delovnih pogojev delavcev (druga uvodna izjava direktive) s približevanjem nacionalnih ureditev, ki se nanašajo predvsem na delovni čas in v tem okviru tudi na letni dopust. Sodišče ES je že večkrat poudarilo, da je pravica delavca do plačanega letnega dopusta zelo pomembno načelo socialnega prava Skupnosti, od katerega ni možno odstopati, pristojni organi držav članic pa morajo to načelo izvajati v mejah Direktive o delovnem času.² Direktiva izraža pravilo, da je delavec v prvi vrsti upravičen do *dejanskega počitka* v smislu letnega dopusta za zagotovitev delavčevega zdravja in varnosti. Namen pravice do plačanega letnega dopusta je delavcu omogočiti, da se spočije in da ima na voljo obdobje za sprostitev in razvedrilo.³ Tega namena ni mogoče doseči z denarnim nadomestilom, izplačanim delavcu za neizrabljen letni dopust. Izplačilo takega denarnega nadomestila je na podlagi drugega odstavka 7. člena Direktive o delovnem času izjemoma dovoljeno le v primeru prenehanja delovnega razmerja,⁴ saj načelno plačilo denarnega nadomestila delavcu, tudi po prenehanju delovnega razmerja, omogoči obdobje plačanega počitka, preden vstopi v novo delovno razmerje.⁵

Razlaga 7. člena Direktive o delovnem času s strani Sodišča ES

V združenih zadevah C-350/06 in C-520/06 (Gerhard Schultz-Hoff in Stringer) se je Sodišče ES ukvarjalo z vprašanjem, ali delavec, ki je na bolniškem dopustu del ali celotno referenčno obdobje in obdobje za prenos sploh pridobi pravico do letnega dopusta. Ko je na to vprašanje odgovorilo pritrdilno, se je ukvarjalo

² Sodba BECTU - C-173/99, točka 43.

³ Sodba Schultz-Hoff in Stringer - združeni zadevi C-350/06 in C-520/06, točka 25.

⁴ Sodba BECTU - C-173/99, točka 44.

⁵ Da je denarno nadomestilo zgolj izjema, ki jo treba razlagati restriktivno, izhaja tudi iz sodbe Federatie Nederlandse Vakbeweging (C-124/05), kjer je Sodišče ES navedlo, da bi možnost finančnega nadomestila za minimalni letni dopust nasprotovala ciljem Direktive o delovnem času in spodbujala k odpovedi dopustu ali pa bi povzročila, da se mu delavci odpovedo (glej točko 32 navedene sodbe).

še z vprašanjem izplačila denarnega nadomestila v teh primerih ob prenehanju delovnega razmerja. Drugi odstavek 7. člena Direktive o delovnem času, ki se nanaša na denarno nadomestilo za neizrabljen letni dopust je interpretiralo tako, da »*Direktiva nasprotuje tistim nacionalnim ureditvam, ki določajo, da se ob prenehanju delovnega razmerja ne plača nobeno denarno nadomestilo delavcu, ki je bil na bolniškem dopustu celotno referenčno obdobje in/ali obdobje za prenos ali del tega obdobja, zaradi česar ni mogel izvršiti pravice do plačane letnega dopusta*«. Sodišče ES je tako prišlo do zaključka, da je delavec upravičen do plačila denarnega nadomestila, če ne more izvršiti pravice do letnega dopusta (v citirani zadevi zaradi bolniškega staleža).

V primeru, da je delavec celotno referenčno obdobje in obdobje za prenos v bolniškem staležu, zatem pa mu delovno razmerje preneha, je jasno, da objektivno ni mogel izvršiti pravice do letnega dopusta, saj za to ni imel priložnosti. To je nekoliko manj jasno v primeru, ko je delavec v bolniškem staležu samo del referenčnega obdobja in obdobja za prenos, saj bi teoretično svojo pravico do izrabe dopusta lahko izkoristil takrat, ko ni bil v bolniškem staležu. Vendar pa se je Sodišče ES tudi v tem primeru postavilo na stališče, da je delavec (ob prenehanju delovnega razmerja) upravičen do plačila denarnega nadomestila za neizrabljen letni dopust. Navedlo je, „da je delavec, ki je na bolniškem dopustu celotno referenčno obdobje in obdobje za prenos, prikrajšan za celotno obdobje, v katerem bi imel možnost izrabiti letni dopust (točka 44), v enakem položaju pa je tudi delavec, ki je dalj časa na bolniškem dopustu, ker je obstoj nezmožnosti zaradi bolezni nepredvidljiv (točka 51)“.

Razlaga 166. člena ZDR

Iz zgoraj navedenega izhaja, da moramo 166. člen ZDR razlagati tako, da je delavec upravičen do nadomestila za neizrabljen letni dopust ob prenehanju delovnega razmerja, če ga do izteka pogodbe o zaposlitvi objektivno ni mogel izrabiti. Pri tem se zahteva, da delavec ni mogel predvideti vzroka, zaradi katerega ni mogel izrabiti letnega dopusta še pred prenehanjem delovnega razmerja. Iz namena pravice do letnega dopusta izhaja, da je nadomestilo za neizrabljen letni dopust zgolj izjema, ki jo je treba razlagati restriktivno. Za razlago, da je delavec ob prenehanju delovnega razmerja vedno upravičen do denarnega nadomestila za neizrabljen letni dopust, v naši zakonodaji ni podlage⁶, take razlage pa ne zahtevajo

⁶ Če delavec izrabe letnega dopusta ne zahteva, obstoj nepredvidljivega vzroka za to pa ni izkazan, in če na delodajalčevi strani ni razlogov za neizrabo, pravico do letnega dopusta (ali nadomestila) izgubi.

niti cilji in namen Direktive o delovnem času. To izhaja tudi iz že zgoraj omenjene zadeve Schultz-Hoff in Stringer in drugi, kjer je Sodišče ES navedlo, da 7. člen Direktive načeloma ne nasprotuje nacionalni ureditvi, ki določa podrobna pravila za izvrševanje pravice do plačanega letnega dopusta, vključno z izgubo te pravice ob koncu referenčnega obdobja ali obdobja za prenos, če je imel delavec, čigar pravica je izgubljena, dejansko možnost izvršiti pravico, ki mu je podeljena z direktivo (točka 43). Bistveno je torej dejstvo, ali je imel delavec *dejansko možnost* izkoristiti svojo pravico do letnega dopusta, ali pa je to možnost izgubil zaradi nepredvidljivih dogodkov.

Uporaba v konkretnem primeru

Iz dejanskih ugotovitev nižjih sodišč izhaja, da je bila tožnica dne 14. 4. 2008 razrešena s položaja direktorice Občinske uprave občine Žirovnica na podlagi 83. člena Zakona o javnih uslužbencih (ZJU), ki določa, da lahko funkcionar, pristojen za imenovanje, razreši direktorja občinske uprave v roku enega leta od imenovanja uradnika na položaj. Dne 23. 4. 2008 je župan izdal sklep, da ji delovno razmerje preneha. Tožnica se je zoper ta sklep pritožila na Komisijo, in sicer v delu, kjer je bilo odločeno, da ji delovno razmerje preneha po poteku 150-dnevnega odpovednega roka. V pritožbi je prosila za izrabo letnega dopusta. Komisija je izpodbijani sklep spremenila tako, da je odločila, da tožnici delovno razmerje preneha z dokončnostjo sklepa komisije, saj je tožena stranka tožnici napačno določila odpovedni rok v trajanju 150 dni, ker do odpovednega roka ni bila upravičena. Tožnici je delovno razmerje prenehalo z dnem 9. 6. 2008, ko ji je bila vročena odločba komisije.

Iz tako ugotovljenega dejanskega stanja in ob uporabi zgoraj navedenih pogojev za pridobitev pravice do nadomestila za neizrabljen letni dopust ob prenehanju delovnega razmerja izhaja, da bi odpoved pogodbe o zaposlitvi tožnici na opisan način lahko predstavljala okoliščino, ki je tožnica ni mogla predvideti, pod pogojem, da od trenutka, ko je izvedela, da ji bo delovno razmerje prenehalo pa do dejanskega prenehanja delovnega razmerja objektivno ni mogla izrabiti svojega letnega dopusta. Tožnica je namreč najkasneje že od seznanitve s sklepom župana z dne 23. 4. 2008 o prenehanju delovnega razmerja vedela, da ji bo delovno razmerje prenehalo. Zoper sklep se je pritožila le v delu o 150-dnevnem odpovednem roku. Odločba komisije, ki je odločila o njeni pritožbi, je bila tožnici vročena šele 9. 6. 2008, do takrat pa je delovno razmerje pri toženi stranki še trajalo. Pri tožnici je obstajalo torej obdobje, ko je zagotovo vedela (možno pa je,

da je vedela že prej), da ji bo delovno razmerje prenehalo, in sicer od dneva, ko se je seznanila z vsebino sklepa z dne 23. 4. 2008 in do prenehanja delovnega razmerja 9. 6. 2008. Od tega, ali v tem času dopusta objektivno ni mogla izrabiti, je odvisna njena pravica do nadomestila za neizrabljen dopust.

Ker zaradi zmotne uporabe materialnega prava dejansko stanje tako na drugi kot na prvi stopnji ni bilo popolno ugotovljeno, je sodišče na podlagi drugega odstavka 380. člena ZPP reviziji ugodilo in sodbi nižjih sodišč razveljavilo ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje. Sodišče bo moralo v ponovljenem postopku, upoštevaje gornja izhodišča, ugotoviti, ali je imela tožnica od takrat, ko je izvedela, da ji bo delovno razmerje prenehalo, do prenehanja delovnega razmerja dejansko možnost izrabiti svoj letni dopust in če je ta možnost obstajala, razloge za neizrabo.

4. SODBA VIII IPS 140/2010 Z DNE 5. DECEMBRA 2011 – RAZMEJITEV MED PRAVICAMI IZ ZDRAVSTVENEGA TER POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA (ZZVZZ, ČLEN1; ZPIZ-1, ČLEN 60 IN262/2)

Povzetek stališč:

Socialne rizike poškodb in bolezni krije zdravstveno zavarovanje. Za primer invalidnosti, ki je sicer posledica trajnih sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije in so ugotovljene po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pa so socialni riziki kriti v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Glede na pravno ureditev obeh socialnih zavarovanj torej preidejo riziki iz naslova okvare zdravja na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kot na nosilca tega zavarovanja, šele ob ugotovljeni invalidnosti zavarovanca in priznanju ustreznih pravic iz tega naslova. Vse dotlej pa v skladu z ZZVZZ nosi socialne rizike zavarovanca iz naslova okvare zdravja tožena stranka kot nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja.

I. Predpostavke:

Sodišče prve stopnje je ugodilo tožnikovemu tožbenemu zahtevku, odpravilo odločbi imenovanega zdravnika in zdravstvene komisije tožene stranke z dne 24. 9. 2007 in 25. 10. 2007, da je tožnik od 28. 9. 2007 dalje delazmožen, in

ugotovilo tožnikovo začasno nezmožnost za delo za čas od 28. 9. 2007 do 22. 10. 2008.

Sodišče druge stopnje je pritožbi tožene stranke ugodilo in tožnikov tožbeni zahtevek kot neutemeljen zavrnilo. Tako odločitev je utemeljilo s tem, da je bilo že z dokončno odločbo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, št. I 1055965 z dne 18. 4. 2006, ugotovljeno, da tožnik zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju ni več zmožen za delo poklicnega voznika, zmožen pa je v polnem delovnem času za drugo ustrezno delo z omejitvami, ob upoštevanju takih omejitev pa je bila ugotovljena tožnikova delazmožnost tudi v spornem obdobju.

Zoper pravnomočno sodbo sodišča druge stopnje vlaga tožnik revizijo zaradi bistvene kršitve določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da v postopku za ugotavljanje pravic iz invalidskega zavarovanja pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje glede na tožnikovo delo poklicnega voznika, ki opravlja samostojno dejavnost (s.p.), pravice iz invalidskega zavarovanja niso bile priznane, prav tako pa v izreku invalidske odločbe niso bile opredeljene delovne omejitve. Da zaradi trajnih sprememb v zdravstvenem stanju za delo voznika ni več delazmožen oziroma da je tožnik delazmožen le za ustrezno drugo delo z omejitvami, izhaja le iz obrazložitve invalidske odločbe, česar sodišče v tem postopku ne bi smelo upoštevati. Ker tožniku niso bile priznane pravice iz naslova invalidnosti, bi sodišče njegovo zdravstveno delazmožnost moralo presojati z vidika zahtev tožnikovega dela poklicnega voznika, za to delo pa v spornem obdobju tudi po ugotovitvi zdravnikov ni bil delazmožen.

II. Odločitev:

Vrhovno sodišče je reviziji ugodilo in sodbo sodišča druge stopnje spremenilo tako, da je potrdilo ugodilno sodbo sodišča prve stopnje.

III. Razlogi:

Socialne rizike poškodb in bolezni krije zdravstveno zavarovanje (glej tretji odstavek 1. člena Zakona o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, v nadaljevanju ZZVZZ). Za primer invalidnosti, ki je sicer posledica trajnih sprememb v zdravstvenem stanju, ki jih ni mogoče odpraviti z zdravljenjem ali ukrepi medicinske rehabilitacije in so ugotovljene po zakonu, ki ureja pokojninsko in invalidsko zavarovanje, pa so socialni riziki kriti v sistemu pokojninskega in invalidskega zavarovanja (glej tretji in prvi odstavek 60. člena Zakona o pokoj-

ninskem in invalidskem zavarovanju, v nadaljevanju ZPIZ-1). Glede na pravno ureditev obeh socialnih zavarovanj torej preidejo riziki iz naslova okvare zdravja na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, kot na nosilca tega zavarovanja, šele ob ugotovljeni invalidnosti zavarovanca in priznanju ustreznih pravic iz tega naslova. Vse dotlej pa v skladu z ZZVZZ nosi socialne rizike zavarovanca iz naslova okvare zdravja tožena stranka kot nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja.

Ni bilo sporno, da je tožnik vključen v obvezno zdravstveno ter pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi opravljanja samostojne dejavnosti kot s.p. avtoprevoznik. Nižji sodišči sta ugotovili, da je bil tožnik v letu 2006 obravnavan v postopku za uveljavljanje pravic iz naslova invalidnosti, da je bilo v tem postopku sicer ugotovljeno, da gre pri njem za trajne okvare zdravja, da pa mu z dokončno odločbo Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje z dne 18. 4. 2006 invalidnost in pravice na podlagi invalidnosti niso bile priznane.

Zmotno je stališče sodišča druge stopnje, da izgubi zavarovanec pravico do pokrivanja rizikov iz naslova okvare zdravja pri toženi stranki (vključno z opravičeno zadržanostjo od dela in kritjem izgube dohodka iz tega naslova na podlagi določb ZZVZZ) že zgolj na podlagi dejanske ugotovitve, da gre za okvare zdravja trajnega značaja. Ti riziki lahko preidejo na Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje šele, ko je na podlagi določb ZPIZ-1 formalno (z učinkom dokončne upravne odločbe – drugi odstavek 262. člena ZPIZ-1) odločeno o statusu invalida in ko so zavarovancu priznane pravice iz tega naslova. Brez priznanja pravic iz naslova pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki krijejo rizik trajne okvare zdravja, oziroma dokler te pravice niso priznane v breme Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, socialne rizike okvare zdravja v okviru obveznega zdravstvenega zavarovanja na podlagi določb ZZVZZ in Pravil obveznega zdravstvenega zavarovanja (v nadaljevanju Pravil) nosi tožena stranka.

Sodišče je tudi na podlagi izvedeniškega mnenja ugotovilo, da tožnik v spornem obdobju za svoje delo avtoprevoznika zaradi bolezni in bolezenskih sprememb ni bil delazmožen. Ker mu ni bila priznana pravica do drugega ustreznega dela niti druge pravice iz naslova invalidnosti, je sodišče prve stopnje utemeljeno odpravilo sporni odločbi tožene stranke in na podlagi 232. člena Pravil ugotovilo, da je bil tožnik v spornem obdobju nezmožen za delo zaradi bolezni oziroma iz tega razloga začasno zadržan od dela.

5. SKLEP VIII IPS 310/2010 Z DNE 20. DECEMBRA 2011 – POKLICNA INVALIDNOST IN NEENAKOPRAVNO OBRAVNAVANJE INVALIDOV III. KATEGORIJE (ZPIZ-1, ČLEN 60 IN 66/2)

Povzetek stališč:

Bistvo invalidnosti II. kategorije ni splošno zmanjšanje delovne zmožnosti (za vsa dela) za 50 % ali več, temveč 50% stopnja zmanjšanja delovne zmožnosti za dela v poklicu, kot je poklic opredeljen v tretjem odstavku 60. člena ZPIZ-1. Glede na navedeno so za presojo invalidnosti II. kategorije pomembne tako dejanske zavarovančeve delovne omejitve, ki izhajajo iz trajnih sprememb v njegovem zdravstvenem stanju, kot na drugi strani tudi psihofizične zahteve za delo v njegovem poklicu, ki so za posamezne poklice lahko specifične.

Ustavno sodišče ni zgolj ugotovilo neustavnost drugega odstavka 66. člena ZPIZ-1, temveč je tudi določilo način izvršitve svoje odločbe v času do odprave ugotovljenega neskladja. Način izvršitve svoje odločbe je določilo zato, da bi bile zavarovancem iz sedme alineje prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1, kamor sodi tudi tožnik, pravice za primer invalidnosti III. kategorije zagotovljene že v času do oprave ugotovljenega neskladja. Navedeno pomeni, da pristojni organ (organ zavoda, v sodnem postopku pa sodišče) pri odločanju o utemeljenosti zahteve zavarovanca za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti za primer invalidnosti III. kategorije ugotavlja poleg sicer določenih zakonskih pogojev za pridobitev navedenih pravic tudi, za kakšen obseg pravic je zavarovanec zavarovan pred nastankom invalidnosti. V primeru, ko je bil zavarovanec zavarovan za vse primere zavarovanja, pridobi pravice na podlagi invalidnosti, če izpolnjuje (druge) zakonske pogoje za pridobitev teh pravic.

I. Predpostavke:

Tožena stranka je z odločbama z dne 24. 7. 2008 in z dne 25. 2. 2008 zavrnila tožnikovo zahtevo za priznanje pravic iz invalidskega zavarovanja. Ob ugotovitvi invalidskih komisij I. in II. stopnje, da je sicer pri tožniku podana III. kategorija invalidnosti, ker je njegova delovna zmožnost za poklic kovinostrugarja zmanjšana, vendar za manj kot 50 % in je še vedno zmožen opravljati delo na drugem delovnem mestu v poklicu z omejitvami, je tožena stranka zavrnitev pravic iz invalidskega zavarovanja utemeljila s tem, da je tožnik pokojninsko in invalidsko zavarovan na podlagi prostovoljnega zavarovanja kot brezposelna oseba, prijavljena pri zavodu za zaposlovanje, v smislu določb 34. člena Zakona o pokojninskem in invalidskem

zavarovanju (v nadaljevanju ZPIZ-1), za take primere pa drugi odstavek 66. člena ZPIZ-1 določa pravice na podlagi invalidnosti I. ob nastanku invalidnosti I. in II. kategorije, ne pa tudi na podlagi III. kategorije.

Sodišče prve stopnje je tožnikov zahtevek za odpravo navedenih odločb tožene stranke in za priznanje pravic na podlagi II. kategorije invalidnosti kot neutemeljen zavrnilo.

Sodišče druge stopnje je tožnikovo pritožbo zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Soglašalo je tako z zavrnitvijo tožnikovih pravic na podlagi ugotovljene invalidnosti III. kategorije glede na določbe drugega odstavka 66. člena ZPIZ-1, kot s presojo, da na podlagi tudi s strani sodnega izvedenca ortopeda ugotovljenih delovnih omejitev pri tožniku ni podana II. kategorija invalidnosti.

Zoper pravnomočno sodbo sodišča druge stopnje vloga tožnik revizijo zaradi bistvene kršitve določb pravnega postopka in zmotne uporabe materialnega prava. Navaja, da ni bilo ugotovljeno, kakšna konkretna dela bi bil tožnik glede na zdravstvene omejitve še sposoben opravljati. Zato izpodbijane sodbe ni mogoče preizkusiti. Glede na tožnikovo dolgoletno delo na poklicnih delih kovinostrugarja in glede na njegove izkušnje zatrjuje, da z omejitvami, kakršne je na podlagi izvedeniškega mnenja izvedenca ortopeda ugotovilo sodišče, za nobena dela kovinostrugarja ni sposoben. Dvomi v verodostojnost izvedenca, ki je po nalogu sodišča podal izvedeniško mnenje. Poleg tega tožnik navaja, da se je po vrnitvi z dolgoletnega dela v Švici prijavil pri zavodu za zaposlovanje in se na podlagi prostovoljnega zavarovanja vključil v pokojninsko in invalidsko zavarovanje pri toženi stranki. Zato bi moral imeti enake pravice iz invalidskega zavarovanja kot drugi zavarovanci. Zaradi odklonitve pravic na podlagi že ugotovljene invalidnosti sodišču očita diskriminacijo in kršitev ustavne pravice do enakosti pred zakonom v smislu 14. člena Ustave RS, pa tudi kršitev Evropske konvencije o človekovih pravicah.

II. Odločitev:

Vrhovno sodišče je reviziji ugodilo in sodbi nižjih sodišč razveljavilo ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje.

III. Razlogi:

Na podlagi druge alineje drugega odstavka 60. člena ZPIZ-1 je podana II. kategorija invalidnosti, če je zavarovančeva delovna zmožnost za svoj poklic zmanjšana

za 50 % ali več. Bistvo invalidnosti II. kategorije torej ni splošno zmanjšanje delovne zmožnosti (za vsa dela) za 50 % ali več, temveč takšna stopnja zmanjšanja delovne zmožnosti za dela v poklicu, kot je poklic opredeljen v tretjem odstavku 60. člena ZPIZ-1.

Glede na navedeno so za presojo invalidnosti II. kategorije pomembne tako dejanske zavarovančeve delovne omejitve, ki izhajajo iz trajnih sprememb v njegovem zdravstvenem stanju, kot na drugi strani tudi psihofizične zahteve za delo v njegovem poklicu, ki so za posamezne poklice lahko specifične.

Kakšne dejanske psihofizične sposobnosti so potrebne za opravljanje tipičnih oziroma večine del v poklicu kovinostrugarja, v dosedanjem postopku ni bilo ugotovljeno. Iz zaključka izvedeniškega mnenja ortopeda dr. Fokterja izhaja, da tožnik od 24. 1. 2008 dalje „ni več zmožen za svoje delo kovinostrugar, temveč je zmožen le za drugo, manj zahtevno delo, z navedenimi omejitvami“. Sodišče pa ni razčistilo vprašanja, ali se dela z ugotovljenimi omejitvami sploh še lahko uvrščajo med dela iz poklica kovinostrugarja in ali tako omejena dela ne pomenijo zmanjšanja zmožnosti za poklic kovinostrugarja za 50 % ali več. Zato je najmanj preuranjeno zaključilo, da pri tožniku invalidnost II. kategorije ni podana, ne da bi pri tem upoštevalo opredelitev navedene kategorije invalidnosti v ZPIZ-1.

Utemeljeno pa tožnik tako toženi stranki kot sodišču očita zmotno uporabo materialnega prava tudi glede zavrnitve pravic iz naslova invalidnosti, kot je bila sicer ugotovljena tudi s strani izvedenskih organov tožene stranke in sodišča. V zvezi s tem utemeljeno zatrjuje protipravno neenakopravno obravnavanje na podlagi prostovoljne vključitve v pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Ustavno sodišče je z odločbo U-I-287/10-11 z dne 3. 11. 2011 odločilo, da je določba drugega odstavka 66. člena ZPIZ-1, ki nekatere zavarovance izključuje od priznavanja pravic na podlagi III. kategorije invalidnosti, v neskladju z Ustavo. Ugotovilo je, da je v neskladju s splošnim načelom enakosti pred zakonom iz drugega odstavka 14. člena Ustave, kolikor se nanaša na osebe, ki so se prostovoljno vključile v obvezno zavarovanje na podlagi sedme alineje prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1 in izbrale zavarovanje za vse primere zavarovanja, ker za njihovo različno obravnavo ni razumnega razloga, ki bi izhajal iz narave stvari. Drugi odstavek 66. člena ZPIZ-1, ki določa, da zavarovanci iz 34. člena tega zakona pridobijo pravice iz invalidskega zavarovanja le v primeru nastanke I. ali II. kategorije invalidnosti, s tem ko pridobitev pravic iz invalidskega zavarovanja omejuje zgolj na en kriterij, to je glede na način vključitve v obvezno zavarovanje, pomeni

poseg v pravico do socialne varnosti iz prvega odstavka 50. člena Ustave. Ker osebam, ki so se prostovoljno vključile v obvezno zavarovanje po sedmi alineji prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1, tudi če so izbrale zavarovanje za ožji obseg pravic, pred tem pa so bile pretežni čas vključene v obvezno ali prostovoljno zavarovanje za vse primere zavarovanja, za primer invalidnosti III. kategorije ne daje nobene pravice iz invalidskega zavarovanja, je poseg prekomeren.

Ustavno sodišče ni zgolj ugotovilo neustavnosti navedene določbe ZPIZ-1, temveč je tudi določilo način izvršitve svoje odločbe v času do odprave ugotovljenega neskladja. Način izvršitve svoje odločbe je določilo zato, da bi bile zavarovancem iz sedme alineje prvega odstavka 34. člena ZPIZ-1, kamor sodi tudi tožnik, pravice za primer invalidnosti III. kategorije zagotovljene že v času do oprave ugotovljenega neskladja. Navedeno pomeni, da pristojni organ (organ zavoda, v sodnem postopku pa sodišče) pri odločanju o utemeljenosti zahteve zavarovanca za pridobitev pravic na podlagi invalidnosti za primer invalidnosti III. kategorije ugotavlja poleg sicer določenih zakonskih pogojev za pridobitev navedenih pravic tudi, za kakšen obseg pravic je zavarovanec zavarovan pred nastankom invalidnosti. V primeru, ko je bil zavarovanec zavarovan za vse primere zavarovanja, pridobi pravice na podlagi invalidnosti, če izpolnjuje (druge) zakonske pogoje za pridobitev teh pravic. Če je bil zavarovan za ožji obseg pravic, navedene pravice pridobi ob izpolnjevanju drugih zakonsko določenih pogojev v primeru, da je bil pred nastankom invalidnosti pretežni del skupnega obveznega zavarovanja zavarovan za vse primere zavarovanja.

Glede na navedeno odločitev Ustavnega sodišča je sodišče pravno zmotno zavrnilo tožnikov tožbeni zahtevek za odpravo odločb tožene stranke, s katerima je bila v celoti zavrnjena tožnikova zahteva za priznanje pravic iz naslova invalidnosti ne glede na to, da je bila pri njem s strani invalidskih komisij že ugotovljena III. kategorija invalidnosti.

Glede na navedeno je sodišče na podlagi drugega odstavka 380. člena Zakona o pravnem postopku (v nadaljevanju ZPP) reviziji ugodilo in sodbi nižjih sodišč razveljavilo ter zadevo vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje. V ponovljenem postopku bo sodišče, tudi ob izvedbi s strani tožnika že predlaganih dokazov, najprej razčistilo, kaj pomenijo s strani izvedenca ortopeda ugotovljene delovne omejitve v posledici preostale delovne zmožnosti tožnika za opravljanje poklica kovinostrugarja, upošteva psihofizične zahteve dela v tem poklicu. Šele po tem bo lahko razčistilo, za koliko je zmanjšana tožnikova delazmožnost za poklic kovinostrugarja in zakonito odločilo o kategoriji tožnikove invalidnosti. Tudi če v po-

novljenem postopku tožnik ne bi bil uvrščen v II. kategorijo invalidnosti, pa bo o njegovih pravicah na podlagi že pri toženi stranki ugotovljene III. kategorije invalidnosti ponovno odločilo ob upoštevanju navedene odločbe Ustavnega sodišča.